

О. В. БАЖАН*

УКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИК-АРХІВІСТ АНАТОЛІЙ КЕНТІЙ
(до 80-річчя від дня народження)

У квітні цього року історик-архівісту, заслуженому працівнику культури, кавалеру ордена “За заслуги” III ступеня Анатолію Вікторовичу Кентію виповнилося б 80 років. Понад 40 років свого життя він присвятив служінню архівній справі. Його внесок у її подальший розвиток вимірюється численними

грунтовними теоретичними розробками з питань методики архівної роботи, тисячами атрибутованих та описаних документів в упорядкованих ним архівних фондах, які сьогодні є золотими родзинками документальної колекції однієї з провідних архівних установ нашої держави – Центрального державного архіву громадських об’єднань України (ЦДАГО України). На архівній ниві також яскраво проявилось і його покликання історика-науковця. Авторству А. В. Кентія належить понад 80 фундаментальних наукових розвідок та публікацій з актуальних питань історії Організації українських націоналістів (ОУН) та Української повстанської армії (УПА), проблематики радянського партизанського руху та української еміграції.

На превеликий жаль, неординарна постать Анатолія Вікторовича залишилася поза увагою укладачів фахових біографічних та енциклопедичних видань¹. Виключенням з цього ряду певного забуття можна розглядати статтю начальника відділу забезпечення збереженості та обліку документів ЦДАГО України А. В. Ішук – “Історик-архівіст

* *Бажан Ольга Вікторівна* – директор Центрального державного архіву громадських об’єднань України, Заслужений працівник культури України.

Учасники семінару-практикуму на тему “Історик-архівіст Анатолій Кентій. До 80-ї річниці від дня народження”. Зліва направо: Т. В. Вронська, Р. Я. Пиріг, О. В. Бажан, І. К. Патриляк, Я. С. Калакура, М. Г. Палієнко, М. Г. Щербак, Г. В. Папакін, О. Є. Лисенко.
ЦДАГО України, 7 квітня 2017 р.

А. Кентій: життєвий шлях та основні напрямки діяльності”². З огляду на це, нинішня ювілейна дата стала чудовою нагодою згадати Анатолія Вікторовича, осмислити його роль і місце у загальному процесі розвитку архівознавства та історичної науки в цілому, і тим самим віддати належну шану цій непересічній особистості.

А. В. Кентій народився 12 квітня 1937 р. у м. Києві. Цікавою є історія його родини. Батько – Кентій Віктор Андрійович брав участь у Першій світовій та громадянській війнах. У міжвоєнний період займався кінним спортом у складі київського товариства “Спартак”. У 1938 р. виграв першість СРСР у дисципліні висотно-дальнього стрибка на коні, а також ставав рекордсменом УРСР в інших кваліфікаціях кінних змагань. На початку німецько-радянської війни, у липні 1941 р., Віктора Андрійовича мобілізували до лав Червоної армії. Згодом родина отримала звістку, що він зник безвісти у січні 1944 р. Мати – Катерина Гаврилівна у жахливі роки нацистської окупації Києва змогла зберегти дітей – Анатолія і старшу доньку Любов, а у повоєнний час виховати їх гідними та освіченими людьми³.

Анатолій Кентій навчався у київській середній школі № 155, після закінчення якої, у 1955 р., певний період працював учнем слюсаря на Молотовському райпромкомбінаті м. Києва. Впродовж 1956–1959 рр. проходив службу в Радянській армії. Повернувшись додому, згадав навички робочої професії і влаштувався на роботу слюсарем на заводі ім. Артема у Києві.

Фрагмент виставки, присвяченої 80-й річниці Анатолія Кентія – особисті документи, надані родиною.
ЦДАГО України, 7 квітня 2017 р.

Наступною життєвою віхою А. В. Кентія стало навчання у Київському державному університеті ім. Т. Г. Шевченка, куди він вступив у 1962 р. на вечірнє відділення історичного факультету. У 1968 р. Анатолій Вікторович здобув вищу освіту, з відзнакою закінчивши університет.

Архівну діяльність він розпочав у 1966 р. на посаді старшого наукового співробітника Центрального державного історичного архіву, а згодом працював на різних наукових і керівних посадах у державних архівах та Головному архівному управлінні при Раді Міністрів УРСР. Так, у 1968–1970 рр. він обіймав посаду старшого інспектора організаційно-методичного відділу, а протягом 1970–1979 рр. виконував обов'язки помічника начальника Архівного управління (з 1974 р. – Головне архівне управління). У ці роки А. В. Кентій долучився до роботи з підготовки першого у нашій країні довідника «Державні архіви Української РСР» (К., 1972), ставши одним із його авторів-упорядників.

1980-ті – початок 1990-х років пов'язані з роботою Анатолія Вікторовича у секторі партійного архіву Інституту історії партії при ЦК Компартії України – філії Інституту марксизму-ленінізму при ЦК КПРС: з січня 1980 р. – інструктором, а з вересня 1989 р. – старшим науковим співробітником⁴. До кола різноманітних питань, якими він опікувався, входило вирішення завдань науково-методичного керівництва партійними архівами обласних комітетів КПУ та вдосконалення науково-технічного опрацювання архівних документів, зокрема Українського штабу партизанського руху тощо.

Фрагмент виставки, присвяченої 80-й річниці Анатолія Кентія – документи про упорядкування фонду “Колекція документів “Український музей у Празі”. ЦДАГО України, 7 квітня 2017 р.

Із здобуттям Україною незалежності перед архівістами постали принципово нові масштабні завдання: реформування архівної справи, її демократизація і деполітизація, створення відповідної нормативно-правової бази, розширення доступу до архівних документів, розгортання наукових досліджень в галузі архівознавства та документознавства, організація діяльності архівних установ на нових засадах господарювання, подальший розвиток архівної системи, до якої згідно з Указом Президії Верховної Ради України від 27 серпня 1991 р. увійшли партійні архівні установи. У цей період А. В. Кентій у складі однієї з робочих груп спеціалістів активно займався питаннями приймання на державне зберігання документів із поточного архіву ЦК КПУ, що охоплювали період 1985–1991 рр.⁵. Крім того, у зв'язку із створенням на базі колишнього Архіву ЦК КПУ Центрального державного архіву громадських об'єднань України необхідно було здійснити комплекс заходів з інтегрування партійного архіву до системи державних архівів України. З метою їх реалізації, перебуваючи з жовтня 1991 р. на посаді головного зберігача фондів ЦДАГО України, Анатолій Вікторович працював над організацією відповідно до правил роботи державних архівів упорядкування документів поточного діловодства ЦК КПУ; забезпеченням широкого доступу дослідників до документів⁶; здійсненням переходу на нові форми обліку та планово-звітної документації державних архівів⁷ тощо.

У 1992 р. А. В. Кентій повернувся на роботу в Головне архівне управління при Кабінеті Міністрів України, де впродовж 1992–1997 рр.,

перебуваючи на посаді начальника відділу зберігання та обліку Архівного фонду України, опікувався проблемами забезпечення збереженості архівних документів та здійснення їх обліку на загальногалузевому рівні. Особлива увага приділялася ним удосконаленню нормативно-методичного забезпечення відповідного напрямку та здійсненню комплексу практичних заходів, спрямованих на поліпшення умов зберігання документів, посилення надійності й безпечності експлуатації будівель, споруд та інженерних мереж; посиленню вимог до контрольно-пропускного режиму, протипожежного захисту в державних архівах тощо. Крім цього, в цей період А. В. Кентієм були підготовлені рекомендації “Методика і критерії виявлення і включення унікальних документальних пам’яток Національного архівного фонду України до Державного реєстру національного культурного надбання”, які побачили світ у 1998 р. і стали теоретичним фундаментом діяльності архівних установ із наповнення відповідного розділу Державного реєстру національного культурного надбання.

Останні роки свого життя (1997–2010) Анатолій Вікторович працював у ЦДАГО України. Без перебільшення можна стверджувати, що за рівнем результативності і продуктивності вони стали апогеєм творчої біографії історика-архівіста. За його безпосередньої участі підготовлено путівник по фондах ЦДАГО України, розпочато виявлення унікальних документів у фондах архіву. Протягом 2001–2009 рр. ним упорядковано і описано окремі фонди радянських партизанських з’єднань та загонів; особовий фонд командира Чернігівського партизанського з’єднання, державного та громадського діяча О. Федорова; документи громадського об’єднання “Народний Рух України” тощо. Неперевершеним взірцем професійної майстерності, яка ґрунтується на глибоких знаннях енциклопедичного рівня, стало наукове впорядкування Анатолієм Вікторовичем колекції документів “Український музей в Празі”. Упоряднику вдалося зробити низку відкриттів у вивченні епістолярної спадщини української еміграції. У процесі наукового опрацювання були виявлені та ідентифіковані листи Голови Проводу ОУН Є. Коновальця, секретаря Проводу українських націоналістів В. Мартинця; листи Голови Директорії і Головного отамана військ УНР С. Петлюри до колишніх представників УНР – відомих українських громадсько-політичних діячів К. Мацієвіча та В. Садовського⁸.

Упродовж 1998–1999 рр. А. В. Кентій входив до складу робочої групи істориків при Урядовій комісії з вивчення діяльності ОУН і УПА. Саме в цей період Анатолій Вікторович написав низку наукових праць з історії Української військової організації (УВО), ОУН, УПА. Серед фахівців його розробки вважаються найзмістовнішими дослідженнями з цієї проблематики, зокрема: “Українська військова організація (УВО) в 1920–1928 рр.: Короткий нарис” (К., 1998), “Нариси з історії Органі-

Фрагмент виставки,
присвяченої 80-й річниці
Анатолія Кентія –
наукові праці з історії
Другої світової війни.
ЦДАГО України,
7 квітня 2017 р.

зації українських націоналістів (1929–1941)” (К., 1998), “Нариси з історії Організації українських націоналістів в 1941–1942 рр.” (К., 1999), “Українська повстанська армія в 1942–1943 рр.” (К., 1999), “Українська повстанська армія в 1944–1945 рр.” (К., 1999), “Нарис боротьби ОУН–УПА в Україні (1946–1956)” (К., 1999) та ін. І це тільки невеликий перелік того, що було написано ним за останні 10 років життя.

За вагомий особистий внесок у розвиток архівної справи, високий професіоналізм А. В. Кентій нагороджений орденом “За заслуги” III ступеня (2004), медаллю “Ветеран праці” (1986), Грамотою-подякою Президента України (1999) та йому присвоєно звання “Заслужений працівник культури України” (2001).

З метою належного вшанування пам’яті висококваліфікованого спеціаліста архівної справи, талановитого історика, “людини, для якої архівний пошук, наукові дослідження, видання джерел були не виконанням службового обов’язку, а життєвою необхідністю, сенсом життя”⁹, 7 квітня 2017 р. ЦДАГО України провів семінар-практикум на тему “Історик-архівіст Анатолій Кентій. До 80-ї річниці від дня народження”. Співорганізатором заходу, який проходив у рамках освітньо-пізнавального проекту “Архівна аудиторія історика”, виступив історичний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Серед відвідувачів заходу були студенти та аспіранти профільних кафедр університету, співробітники архівних установ та науковці, яким

пощастило свого часу працювати з Анатолієм Вікторовичем. Учасникам семінару-практикуму пропонувалося розглянути і обговорити крізь призму життєвого та творчого шляху Анатолія Кентія низку актуальних наукових питань, зокрема: “Особа в українській архівістиці”, “Архівні зібрання української еміграції”, “Історія України ХХ століття в архівних документах”. У дискусії взяли участь: директор ЦДАГО України, Заслужений працівник культури України О. В. Бажан, декан історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор історичних наук, професор кафедри новітньої історії України І. К. Патриляк, головний науковий співробітник відділу історії Української революції (1917–1921 рр.) НАН України, доктор історичних наук, професор Р. Я. Пиріг, професор кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор історичних наук, професор Я. С. Калакура, директор Інституту української археографії та джерелознавства імені М. С. Грушевського НАН України, доктор історичних наук Г. В. Папакін, завідувач кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор історичних наук, професор М. Г. Щербак, начальник відділу забезпечення збереженості та обліку документів ЦДАГО України А. В. Іщук, професор кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор історичних наук, професор М. Г. Палієнко, начальник відділу використання інформації документів ЦДАГО України, кандидат історичних наук С. І. Власенко, завідувач відділу історії України періоду Другої світової війни Інституту історії України НАН України, доктор історичних наук О. Є. Лисенко, старший науковий співробітник, викладач кафедри міжнародних відносин Воєнно-дипломатичної академії імені Євгенія Березняка, доктор історичних наук Т. В. Вронська та інші.

У своїх виступах учасники дискусії наголосили на значущості особи історика-архівіста у процесах збереження, вивчення та введення до наукового обігу документів Національного архівного фонду, на важливості скрупульозного опрацювання різноманітних історичних джерел для об'єктивного і неупередженого висвітлення історичних подій і процесів, а також відмітили необхідність продовження у різних форматах співпраці ЦДАГО України з історичним факультетом Київського національного університету імені Тараса Шевченка з метою забезпечення якісної підготовки фахівців у галузі історичної науки та архівознавства.

У рамках семінару-практикуму відбулося відкриття виставки документів, присвяченої Анатолію Вікторовичу Кентію. Значний інтерес викликали особисті документи та численні наукові праці вченого, що також були представлені тут. На ознайомлення з виставкою, що трива-

ла два тижні, завітала родина А. В. Кентія – його дружина, діти, родичі та друзі.

¹ Українські архівісти: Біобібліогр. довід. У 3-х вип. Вип. 3. 1970–1990-ті роки/Держкомархів України, УДНДІАСД; упоряд.: Л. М. Федорова. Київ, 2003. 284 с.; Українські архівісти (XIX–XX ст.): біобібліогр. довідник/Держкомархів України, УНДІАСД; упоряд.: І. Б. Матяш (кер.), С. Л. Зворський, Л. Ф. Приходько, Р. В. Романовський, Л. М. Федорова. Київ, 2007. 752 с.; Українська архівна енциклопедія/Держкомархів України, УДНДІАСД; редкол.: І. Б. Матяш (гол.) та ін. Київ, 2008. 680 с.

² *Ицук А.* Историк-архивист А. Кентий: життєвий шлях та основні напрямки діяльності//Студії з архів. справи та документознавства. Т. 22–23. Київ, 2015. С. 164–169.

³ ЦДАГО України (Центральний державний архів громадських об'єднань України). Ф. 39. Оп. 10. Спр. 16. Арк. 5.

⁴ Там само. Арк. 3.

⁵ Там само. Ф. 264. Оп. 1. Спр. 1. Арк. 6–6зв.

⁶ Там само. Арк. 11–12.

⁷ Там само. Спр. 16. Арк. 9–11.

⁸ *Кентій А. В.* Фонд “Український музей в Празі” ЦДАГО України як складова “Працького архіву” (за результатами впорядкування)//Архіви України. 2000. № 1–3. С. 43–49.; *Його ж.* Комплекс листів С. В. Петлюри у фондах ЦДАГО України//Архіви України. 2001. № 1–2. С. 72–79.

⁹ *Ицук А.* Зазнач. твір. С. 168.